

УДК 332.3:330.341

*О. В. Лазарева,**д. е. н., професор, професор кафедри управління земельними ресурсами,
Чорноморський національний університет імені Петра Могили**ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1050-7118>**Н. С. Новотарська,**магістр, Чорноморський національний університет імені Петра Могили**ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0008-6313-8353>**А. С. Іващенко,**магістр, Чорноморський національний університет імені Петра Могили**ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0004-6642-4591>*

DOI: 10.32702/2306-6814.2025.3.35

НЕОБХІДНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ДРАЙВЕРІВ ЕКОНОМІЧНОГО ЗРОСТАННЯ У СИСТЕМІ ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ПІСЛЯ ЗАКІНЧЕННЯ ВІЙНИ

O. Lazarieva,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Management
the Landed Resources, Petro Mohyla Black Sea National University

N. Novotarska,

Master's degree, Petro Mohyla Black Sea National University

A. Ivashchenko,

Master's degree, Petro Mohyla Black Sea National University

THE NEED TO IMPLEMENT ECONOMIC GROWTH DRIVERS IN THE LAND USE SYSTEM AFTER THE END OF THE WAR

Висвітлені та проаналізовані праці науковців з точки зору важливості проблематики забезпечення драйверів та чинників розвитку економіки. Встановлено, що основними драйверами економічного зростання у системі землекористування є такі як передбачення програм кредитування сільгоспвиробників, система іпотечного кредитування, грантова підтримка відбудови та розвитку сільського господарства, реалізація екологічних проектів, створення екологічно безпечних умов для ведення діяльності на землі, здійснення SWOT-аналізу землекористувань та проведення заходів, що сприятимуть досягненню пріоритетів розвитку громад, розробка та виконання стратегій розвитку регіону, узгодження інтересів потреб громад та землекористувачів із особливостями землі як засобу виробництва, збалансований розвиток територій, розробка програм та пріоритетів розвитку земельних відносин, відновлення порушених та зруйнованих територій, розробка проектів організації землеволодінь та землекористувань.

The article provides data on the devastating consequences caused by a full-scale war. Scientists have highlighted and analyzed from the point of view of the importance of the issue of providing drivers and factors of economic development. The main drivers of economic growth in the land use system have been established. In particular, it is indicated that lending to agricultural producers and mortgage lending will increase the competitiveness of agricultural production. The participation of rural communities in grant programs will enable cooperation between the private sector and business structures, and will increase production productivity. The implementation of environmental projects and the creation of environmentally safe conditions for conducting activities on land will allow the

use of renewable energy sources and environmentally friendly technologies. Carrying out a SWOT analysis of land uses will contribute to more constructive work with threats and risks, will allow to identify community development priorities. The development and implementation of strategies for the development of the region will encourage full reconstruction of objects and structures, access to technologies. Aligning the interests of the needs of communities and land users with the characteristics of land as a means of production will contribute to the development of land relations on the basis of competition, effective use of land resources. The balanced development of territories will create new opportunities for the development of production and its diversification. The development of programs for the development of land relations will contribute to the provision of subsidies and benefits, as well as environmentally safe land management. The restoration of disturbed and destroyed territories should take place thanks to the implementation of organizational, spatial, engineering-technical and socio-economic measures. The development of projects for the organization of the territory of land ownership and land use will create conditions for the development of competitive land use. These drivers of economic growth in the land use system in the post-war period are able to gradually ensure the full restoration of the broken principles of conducting industrial and business activities on land.

Ключові слова: сільські громади, сільгоспвиробники, драйвери економічного зростання, система землекористування, конкурентоспроможність, екологізація, повоєнне відновлення.

Key words: rural communities, agricultural producers, drivers of economic growth, land use system, competitiveness, environmentalization, post-war recovery.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Землекористування у всі часи було пріоритетною сферою сільського господарства, яке забезпечує їжею та сировиною населення та галузі виробництва. Сприятливий клімат, приплив інвестицій у господарську діяльність та родючі землі України позитивно впливали на динаміку експорту сільськогосподарської продукції, розвитку конкурентоздатного аграрного бізнесу. Проте повномасштабне російське вторгнення спричинило серйозні руйнування, подекуди втрату виробничих потужностей та значної частини урожаю, деградацію ґрунтового покриву, втрату родючості ґрунтів, посилення процесів дефляції та водної ерозії. За підрахунками Київської школи економіки (KSE) непрямі втрати, пов'язані з війною, складають в торгівлі 450,5 млрд дол, промисловості разом із будівництвом та послугами 409,9 млрд дол, сільського господарства 83,1 млрд дол [1]. Такі вагомі втрати, безперечно, потребують вагомих стимулів, важелів, які б допомогли здійснити економічний прорив у сфері землекористування, крокуючи у напрямку повоєнного відновлення. Тож на порядку денний висувається питання впровадження відповідних драйверів економічного зростання.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Особливості впровадження драйверів економічного зростання на сьогоднішній день описуються вченими у наукових публікаціях. Так, О. Баженова [2, с. 6—7] зазначає, що основними чинниками повоєнного відновлення є загальна факторна продуктивність, накопичення фізичного капіталу, інфраструктура і транспорт, комбінування кількісних та якісних чинників зростання. Н. Прокопенко [3, с. 127] робить висновок, що драйверами економічного зростання є галузі та види економічної діяльності, розвиток транспортно-логістичної інфраструктури, інформаційно-комунікаційний сектор та сільське господарство. Н. Новікова та О. Дьяченко [4, с. 61] стверджують, що основним драйвером економічного зростання є цифрові платформи, які здійснюють значний трансформуючий вплив на соціально-економічний розвиток суспільства, перетворюючи традиційні моделі організації бізнесу на сучасний цифровий формат. З. Атаманчук та І. Дідович [5, с. 20—21] до драйверів сталого розвитку в умовах глобалізації відносять енергоощадність, енергомодернізацію, енергоінновації, відновлювальні джерела енергії. А. Гришук [6, с. 85—84] здійснила аналіз драйверів економічного зростання в країні щодо створення доданої вар-

тості за витратами виробництва суб'єктів господарювання за окремими видами економічної діяльності. Лемешко М. [7] визначив такі драйвери розвитку екосистем бізнесу як багатовекторна інтегрованість компаній та сервісів, мережева організація економіки та розвиток кооперації, партнерство, інформаційний обмін між усіма елементами соціально-економічних систем та навколишнього середовища. Крутова А. та Кашена М. [8, с. 168] стверджують, що глобалізація та інтеграція є провідними драйверами зростання сучасної світової економіки. Як бачимо, їх дослідження є актуальними,

Незважаючи на значну кількість теоретичних досліджень, в яких аналізуються драйвери, що сприяють оздоровленню економіки, потребує необхідності висвітлення драйверів економічного зростання у післявоєнний період в системі землекористування, що і зумовило вибір теми публікації.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Саме тому, актуальним є наукове завдання, яке полягає у висвітленні можливих драйверів економічного зростання в землекористуванні.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Як вже було наголошено раніше, система землекористування нині потребує відповідних драйверів, які б допомогли їй здійснити потужний крок вперед.

Так, на нашу думку, відповідними драйверами у системі землекористування у поствоєнний період, які б сприяли ефективному та беззбитковому господарюванню є наступні, представлені нижче позиції.

1. Передбачення програм спільного кредитування для сільгоспвиробників, фермерських господарств, підприємств, формування системи земельного іпотечно-кредитування. Це забезпечить підвищення конкурентоздатності сільгоспвиробництва завдяки здійсненню підходів та заходів, спрямованих на досягнення успішності роботи агровиробників, сталий безперебійний розвиток територій.

2. Участь сільських громад у грантових програмах, що спрямовані на розвиток господарства на землі та екологізацію довкілля, реалізація грантових програм підтримки бізнесу сільгоспвиробників. Це сприятиме більш ефективній співпраці приватного сектора та бізнесових структур, підвищенню продуктивності виробництва на землі, веденню сталих методів господарювання. Завдяки участі громад у грантових програмах може бути забезпечене виконання заходів, спрямованих на вирішення нагальних проблем у сфері землекористування у співпраці із бізнесовими структурами, відбуватиметься розширення взаємовигідної співпраці із господарюючими суб'єктами на землі.

3. Реалізація екологічних проєктів та запуск виробництва товарів, що орієнтовані на підтримку екології довкілля та оточуючого середовища, створення екологічно безпечних умов для господарської діяльності та проживання громадян. Використання в сільськогосподарському виробництві відновлювальних джерел

енергії, компостування органічних решток, перетворення їх на біомасу, впровадження екологічно чистих технологій сприятиме наданню доступу до більш корисних продуктів.

4. Виокремлення сильних, слабких сторін, можливостей та загроз для розвитку землекористувань у післявоєнний період, розробка стратегічних цілей та завдань, а також заходів, для досягнення пріоритетів розвитку громад. Це допоможе працювати із загрозами та ризиками, що можуть виникнути у виробничій діяльності суб'єктів господарювання, намітити точки зростання під час ведення бізнесу на землі в умовах сьогодення та у поствоєнний період.

5. Спільна розробка та поетапне виконання стратегій розвитку регіону у післявоєнний період на місцевому рівні (на рівні громад), що передбачають інфраструктурний розвиток (відбудова фізичних споруд, що постраждали внаслідок військових дій, повноцінний доступ до сучасних технологій, забезпечення належного функціонування транспортної інфраструктури і ін).

6. Узгодження інтересів потреб громад та власників землі і землекористувачів, виходячи з особливостей землі як головного засобу виробництва в сільському та лісовому господарстві. Це сприятиме прозорому розвитку земельних відносин на засадах здорової конкуренції, здатних забезпечити як і фінансово, так і матеріально-технічно, науково-консультативно, екологічно тощо ефективне використання земельних ресурсів.

7. Збалансований розвиток територій завдяки взаємоузгодженню таких аспектів як еколого-економічний, соціальний та ресурсний, що забезпечить прозоре та ефективне використання земель, сприятиме створенню нових умов та можливостей розвитку різноманітних видів діяльності, її диверсифікацію, урізноманітнення та підвищення зайнятості як і в сільській місцевості, так і в цілому в конкретній громаді.

8. Розробка на державному та регіональному рівнях цільових програм розвитку земельних відносин, фінансування проєктів, надання субсидій, пільг тощо, спрямованих на продуктивне та екологічнобезпечне господарювання на землі, в тому числі і за рахунок зменшення їх розораності, захисту від водної та вітрової ерозії, підвищення родючості ґрунтів, рекультивації порушених земель тощо.

9. Поступове відновлення порушених та частково зруйнованих територій, що постраждали внаслідок військових дій завдяки комплексу організаційних, просторових, інженерно-технічних заходів, соціально-економічних заходів, спрямованих на створення умов для забезпечення сталого функціонування господарюючих суб'єктів на землі та поступальний розвиток територій у післявоєнний період завдяки дотримання послідовних кроків щодо комплексного відновлення.

10. Розробка проєктів організації території землеволодінь та землекористувань та розробка Комплексних планів просторового розвитку територій територіальних громад має здійснюватися у взаємоузгодженні із бізнес-планами сільськогосподарських підприємств, громад.

Рис. 1. Драйвери економічного зростання у системі землекористування

Джерело: сформовано авторами.

Запропоновані драйвери економічного зростання у системі землекористування у поствоєнний період представлені на рис. 1.

Запропоновані нами драйвери економічного зростання у системі землекористування у післявоєнний період поступово забезпечити повноцінне відновлення порушених засад ведення виробничої та бізнесової діяльності на землі.

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

У викладеному дослідженні представлені основні драйвери економічного зростання у системі землекористування у післявоєнний період. Так, встановлено, що ними можуть бути виконання таких дій як передбачення програм кредитування сільгоспвиробників, система іпотечного кредитування, грантова підтримка відбудови та розвитку сільськогосподарства, реалізація екологічних проектів, створення екологічно безпечних умов для ведення діяльності на землі, здійснення SWOT-аналізу землекористувань та проведен-

ня заходів, що сприятимуть досягненню пріоритетів розвитку громад, розробка та виконання стратегій розвитку регіону, узгодження інтересів потреб громад та землекористувачів із особливостями землі як засобу виробництва, збалансований розвиток територій, розробка програм та пріоритетів розвитку земельних відносин, відновлення порушених та зруйнованих територій, розробка проектів організації землеволодінь та землекористувань.

Запропоновані драйвери економічного зростання у системі землекористування у післявоєнний період забезпечуватимуть поступальне відродження територій, сприятимуть більш оперативному забезпеченню беззбитковості ведення бізнесу на землі.

Подальші дослідження слід зосередити на обґрунтуванні інвайронментальних цінностей у системі землекористування у поєднанні із землевпорядними аспектами.

Література:

1. Втрати агросектору України від війни перевищили \$83 млрд. URL: <https://agroportal.ua/news/ukraina/vtrati-agrosektoru-ukrajini-vid-viyni-perevishchili-83-mlrd> (дата звернення: 24.01.2025).

2. Баженова О. Драйвери економічного зростання: кейси повоєнного відновлення. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. 2023. Випуск 2 (223). С. 5—9. URL: <https://econom.bulletin.knu.ua/article/view/1210/1808> (дата звернення: 24.01.2025).

3. Прокопенко Н. Драйвери економічних трансформацій у забезпеченні функціональності дизайну стратегічного розвитку національної економіки. Економічний аналіз. 2020. Том 30. № 1. Частина 2. С. 125—131. URL: https://www.researchgate.net/publication/381827815_Drajveri_ekonomichnogo_zrostanna_kejsi_povoennogo_vidnovlenna (дата звернення: 24.01.2025).

4. Новікова Н., Дьяченко О., Гончаренко О. Цифрові платформи як драйвер розвитку економіки. Науковий журнал Scientia Fructuosa. Вісник Київського національного торговельно-економічного університету. 2023. № 4. С. 47—66. URL: <https://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/1881/1746> (дата звернення: 24.01.2025).

5. Атамчук З., Дідович І., Рильський В. Драйвери сталого розвитку країн в умовах глобалізації. Бізнес Інформ. 2024. № 5. С. 16—25. URL: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2024-5_0-pages-16_25.pdf (дата звернення: 24.01.2025).

6. Гришук А. Необхідність зміни технологічного укладу на основі драйверів економічного зростання. Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Економіка і управління. Том 31 (70). № 2. 2020. С. 81—88. URL: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_2/31_70_2_1/16.pdf (дата звернення: 24.01.2025).

7. Лемешко М. Нова економіка як системоутворюючий фактор та драйвер розвитку екосистем бізнесу. Економіка та суспільство. Випуск 46. 2022. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2048/1978> (дата звернення: 24.01.2025).

8. Krutova A., Kashchena N., Chmil H. Enterprises' economic activity stimulation as a driver of national economy sustainable development. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2020. Вип. 1 (31). С. 162—173. <https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/4254/1/15%20%28162-173%29.pdf> (дата звернення: 24.01.2025).

References:

1. Agroportal (2024), "Losses of the agricultural sector of Ukraine from the war exceeded \$83 billion", available at: <https://agroportal.ua/news/ukraina/vtrati-agrosektoru-ukrajini-vid-viyni-perevishchili-83-mlrd> (Accessed 24 January 2025).

2. Bagenova, O. (2023), "Drivers of economic growth: cases of post-war recovery", Visnyk Kiyvskogo nacionalnogo universitetu imeni Tarasa Shevchenka, vol. 2 (223), pp. 5—9, available at: <https://econom.bulletin.knu.ua/article/view/1210/1808> (Accessed 24 January 2025).

3. Prokopenko, N. (2020), "Drivers of economic transformations in ensuring the functionality of the design of the strategic development of the national economy", Ekonomichnyy analiz, vol. 3, no 1, part 2, pp. 125—131, available at: https://www.researchgate.net/publication/381827815_Drajveri_ekonomichnogo_zrostanna_

kejsi_povoennogo_vidnovlenna (Accessed 24 January 2025).

4. Novikova, N., Diyachenko, O. and Goncharenko, O. (2023), "Digital platforms as a driver of economic development", Naukovy jurnal Scientia Fructuosa. Visnik Kiyvskogo nacionalnogo torgovelnо-ekonomichnogo universitetu, vol. 4, pp. 47—66, available at: <https://journals.knute.edu.ua/scientia-fructuosa/article/view/1881/1746> (Accessed 24 January 2025).

5. Atamanchuk, Z., Dodovich, I. and Rilskiy, V. (2024), "Drivers of sustainable development of countries in the conditions of globalization", Business Inform, no. 5, pp. 16—25, available at: https://www.business-inform.net/export_pdf/business-inform-2024-5_0-pages-16_25.pdf (Accessed 24 January 2025).

6. Grichuk, A (2020), "The need to change the technological structure based on the drivers of economic growth", Vcheny zapisky TNU imeny V.I. Vernadskogo, Seria Ekonomika ta upravlinnya, vol. 31 (70), no 2, pp. 81—88, available at: https://www.econ.vernadskyjournals.in.ua/journals/2020/31_70_2/31_70_2_1/16.pdf (Accessed 24 January 2025).

7. Lemesko, M. (2022), "The new economy as a system-forming factor and driver of the development of business ecosystems", Ekonomika ta suspilstvo, vol. 46, available at: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2048/1978> (Accessed 24 January 2025).

8. Krutova, A., Kashchena, N. and Chmil, H. (2020), "Enterprises' economic activity stimulation as a driver of national economy sustainable development", Ekonomichna strategiya i perspektyvy rosvitku sfery torgivli i poslug, vol. 1 (31), pp. 162—173. available at: <https://repo.btu.kharkov.ua/bitstream/123456789/4254/1/15%20%28162-173%29.pdf> (Accessed 24 January 2025).

Стаття надійшла до редакції 24.01.2025 р.

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

**Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б»)
Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292**

e-mail: economy_2008@ukr.net

viber: +38 050 3820663